

Star Spangles Banner

Téka

Ch. Sellers – H. May – N. R. McMillen:

Az Egyesült Államok története.

Maecenas, Bp., 1995. 450 p.

* * *

A Maecenas kiadó országtörténeti sorozatának talán legsikerültebb munkájaként minősíthetjük az elmúlt évben napvilágot látott, az Egyesült Államok történetével foglalkozó monográfiát. A magyar kiadás egy újabb és újabb – folyamatosan bővített – kiadást megérő „szinopszis” legutóbbi, 1992-es publikációja alapján készült.

Négyszázötven oldalba nagy vonalakban belefér egy nemzet történelme. Különösen akkor, ha a Kolumbusz előtti évezred és azt közvetlenül követő évszázad eseményeivel a szerzők kevéssé foglalkozniak. Az események fonalát az angol gyarmatosítástól, I. Erzsébet és a Stuartok korától veszik fel. Három fejezet tárgyalja a kontinens benépesülését, az új-angliai gyarmat társadalmi-gazdasági viszonyait, és egy fejezet előlegezi meg a függetlenségi háborút. Önálló fejezeteket kapott a háború és az alkotmányozás. A polgárháborúig 5 politika- és 2 társadalom-, művelődéstörténeti fejezet következik. A 14. fejezet szakítja ketté az államokat, a 15. a polgárháborúé. Innen az első világháborúig megint 7 fejezet olvasható, ezek, az egy szem gazdaságtörténeti részt (17.) leszámítva, meglehetősen komplexek. Évtizedes bontásban kapott két fejezetet a világháborúk közötti korszak; megint kettőt a második világháború. Öt kimerítő fejezet tárgyalja azt, ami azóta történt: egy hidegháborús politikai, egy társadalomtörténeti 1916-ig, és három a legutóbbi három évtizedről.

Belpolitika és külpolitika, gazdaság- és társadalomtörténet meglehetősen arányos felvonultatása. Rendkívül közérthetőek azok a részek, amelyek a jelentős politikai események (a függetlenségi háború, a polgárháború, az izolacionalizmusból a gyarmatosításba való átmenet stb.) okait, előzményeit tárják fel. Éppen ez a hagyományos felfogás – miszerint az Egyesült Államok „kibeküldte” a XIX. századot, egyetlen nagy európai konfliktusban sem vett részt, majd a polgárháború utáni gazdasági progressziójával lekörözte az Óvilágot – kap a kötetben új, realisabb megítélést. A kanadai érdeklentétek 1812-ben sodorták az Államokat Angliával szemben háborúba, és a britek – Napóleon fenyegető jelenléte ellenére – rendesen elpáholták Jacksonékat. A „biztonság évszázada” csak annyiból volt a nyugalomé is, hogy az Egyesült Államokat nem fenyegette *komolyabb külső veszély*. A biztonságérzetbe belefért a Monroe-elv és a „nyilvánvaló elhivatottság” tana: terjeszkedni mindenáron. Az Államok Anglia ellenében diplomáciai kötélhúzással, Mexikóval szemben fegyverrel is kikényszeríthette a területi engedményeket. Másrészt a XIX. század húszas-negyvenes éveiben már lejátszódott Amerika első ipari forradalma. Ezekben az években a termelés az ipari és mezőgazdasági ágazatokban évenként 60-100 %-kal nőtt, megépültek a legfontosabb vasútvonalak. Ebből a gazdasági nívóból tudta kitombolni magát a polgárháború négy éve – az amerikai történelem leg súlyosabb véráldozattal járó háborúja –, hogy azután a fejlődés újabb sebességfokozatot kapjon.

A két világháborúban inkább a katonapolitikai és külpolitikai viszonyok és a hátsó ország gazdasági, társadalmi életének a be-

mutatása az elsődleges –, és nem a hadászati eseményeké. A valóságnak megfelelő szerepet kap a közvélemény ábrázolása: 1915 májusában a Lusitania 1198 utasából „mindössze” 128 volt amerikai, de ez a százhuszonnyolc meghatározta az amerikaiak későbbi szövetségi pozícióját. 1939-ben az USA még elítélte a polgári lakosság elleni légi támadást. Aztán a RAF-fal végigpusztították a német városokat Kölnytől Drezdáig (300 000 polgári áldozat); majd Japánban Tokiót, végül – az atombombával – Hirosimát és Nagaszakit: közel félmillió polgári halott! A nyilvánvaló elhivatottság a demokratikus világbékéért...

A meghatározó történelmi személyiségek, elsősorban az elnökök bemutatása nem egységes. Ebben vélhetőleg a szerzők előadásmódjának egyik különbségére tapintathatunk. Szinte semmit sem tudunk meg Washington és Jefferson életéről, pályafutásáról. Jackson, Polk és Lincoln már „erős”, féldolgalas portrét kapnak indulásukkor, utóbbi még ugyanennyit – nekrológgént. Századunk nagy vagy híres elnökei, Woodrow Wilson, Rooseveltt és Kennedy bár lényegesen sokoldalúbb jellemzésben részesülnek, mint akár múlt századi elődeik, akár szürkébb kortársaik, mégis – a jelenkor történetével kevésbé foglalkozó, Amerikától rendkívüli messzeségben élő olvasó számára nagy meglepetésként – a legösszetettebb és valószínűleg legkedvezőbb megítélésben a közelmúlt republikánus főhőse, a westernhős-filmsztárból lett politikus, Ronald Reagan kapja. A szerzők a nyolcéves kül- és belpolitikai pályafutást és annak következményeit – az elnök ellentétes személyiségéről szóló rengeteg negatív beállítás ellenére – *forradalomnak* tartják Amerika jelenkori történetében.

A társadalomtörténeti részek alaposak. A speciálisan amerikai munkásmozgalmi viszonyok, a fekete és női polgárjogi küzdel-

mek valamint a társadalmi reform-követelő szervezetek történetének bemutatása különösen értékes. A „világszédítő” egyházi szervezeteknek azonban csak XIX. századi történetébe kapunk betekintést, az e századi hisztérikusoktól sikerült megkímélni az olvasót.

Az amerikai történelem tipikus fogalmai, így abolíció, izoláció, Missouri-kompromisszum stb. közérthető értelmezést kapnak. Több politikai szlogen, belpolitikai vagy bírósági ügy eredeti angol alakjával és a fordítással szerepel, viszont a „fizess és vidd”-vagy kölcsönbérleti törvény kifejezéseknél ez sajnálatosan hiányzik. A kötetet az angolszász történetírás sajátosságai határozzák meg: nagyvonalú, elegáns szerkesztés, frappáns fordulatok és szellemes humor. A szerzők azonban néha alapvető eseményekről vagy az azokhoz tartozó időpontokról feledkeznek meg.

Ha valami nagyon hiányzik ebből a kötetből, az egy igényes irodalomjegyzék, a magyar és idegen nyelvű szakirodalom áttekintése. Különösen a magyar kiadásnál lett volna ez szerencsés. A szövegben elhelyezett képes és térképes illusztrációkról szintén kevés jót mondhatunk. A 9 térképet vélhetőleg az eredeti kiadásból vették át. Felirataiban azonban pocsékul elmosódtak. A földrajzi és történelmi nevek és események magyar alakja miatt ezeket átírták, a többi „piszok” azonban olvashatatlanul szomorong a tablókön. A képek száma kevés, négy tablót kapott az új köztársaság (ennek utolsó képe 1812-ből való); ugyanennyit a polgárháború és nagy a gazdasági világválság kora. Az ez utáni ami történelemnek illusztrálandó részlete, úgy tűnik, nem volt...

Nagy Tamás